

Contagion Filminin Yapısökümü: Meta-Virüs ya da Virüsün Ticarileştirilmesi

The Deconstruction of the *Contagion* Movie: The Meta-Virus or Commercialization of Virus

Hacer Aker^a

^a Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye.
haceraker@selcuk.edu.tr
ORCIDID: 0000-0002-0116-6462

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 23.12.2021

Düzeltilme tarihi: 02.01.2022

Kabul tarihi: 03.01.2022

Anahtar Kelimeler:

Covid-19

Salgın

Contagion

Meta-virüs

Yapısöküm

ÖZ

Covid-19 döneminde en fazla izlenen salgın filmlerinden olan *Contagion*, devlet kurumlarının ve uluslararası kuruluşların olası bir pandemi karşısında etik sorumluluklarına uyanma çağrısı olarak gösterime girdi. Anlatının günümüz gerçekliğine temas eden yanlarının medyada sıkça dile getirilmiş olması da film üzerine düşünmek için anlamlı bir zemin sundu. Bu çalışma sözü edilen eğilimlerin bir yanılısına olduğu iddiasından yola çıktı ve filmdeki tutarsızlıkları açığa çıkaran eleştirel bir analiz sunmayı amaçladı. Bunu da ideolojik metaforların altını oyan metonimik bir yaklaşımla diğer bir deyişle yapısökümcü okumanın referanslarıyla yaptı. Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, *Contagion*'ı, virüsü ticarileştirip meta haline getirmiş, kendi konusu, nesnesi üzerine düşünmemiş ve seyircisine yalan söylemiş bir film olarak değerlendirmek mümkün görüldü.

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 23.12.2021

Received in revised form: 02.01.2022

Accepted: 03.01.2022

Keywords:

Covid-19

Epidemic

Contagion

Meta-virus

Deconstruction

ABSTRACT

Contagion, one of the most-watched epidemic films in the Covid-19 period, was released to the market as a wake-up call to the ethical responsibilities of government institutions and international organizations in the face of a possible pandemic. The fact that the aspects of the narrative that touch today's reality were frequently mentioned in the media also provided a meaningful basis for thinking about the film. This study outed from the claim that the mentioned trends are an illusion and aimed to present a critical analysis that reveals the inconsistencies in the movie. He did this with a metonymic approach that undermines ideological metaphors, in other words, with references of the deconstructive reading. When the findings were evaluated as a whole, it seemed possible to consider *Contagion* as a movie that commercialized and commodified the virus, did not think about its subject and object and lied to its audience.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Aker, H. (2021). Contagion Filminin Yapısökümü: Meta-Virüs ya da Virüsün Ticarileştirilmesi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 7 (2), Kış, s. 167-175.

Bu çalışma, 3rd International Conference on Innovative Studies of Contemporary Sciences'da sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş versiyonudur.

* DOI: 10.46442/intjcss.1041132

** Sorumlu yazar: Hacer Aker, haceraker@selcuk.edu.tr

1. Giriş

Salgın filmleri, hastalık ve korku paradigmalarını hem yansıtan hem de şekillendiren anlatılarıyla belirli karakterleri, görüntüleri ve sinemasal dili tekrarlayarak bizi çevreler. Salgın anlatısı genellikle yeni ortaya çıkan bir enfeksiyonun keşfiyle başlar, yayılır ve onu kontrol altına alma veya etkisizleştirme yolculuğu ile devam eder. Bazı filmler terörizm içerirken, diğerleri zombi kullanır. Bazıları dünyayı yok ederken, diğerleri kurtarır. Bir kısmı şirket ve hükümet komploları üzerinde dururken, diğerleri dünyanın çoğu durumda nasıl görüneceği üzerine düşünür. Tüm bu anlatılar, ortaya çıkan enfeksiyonlar ve olası pandemilerle ilgili çeşitli hayat endişelerini yansıtır.

Bu endişelerden ilki kişisel beden ile politik beden arasında, ikincisi bireyler ve uluslar arasında, üçüncüsü ise sıradan insanlar ve potansiyel olarak tehlikeli gruplar arasında ilerler. Salgın anlatısı bu kaygıların çeşitli şekillerde ortaya çıktığı, inşa edildiği ve metalaştırıldığı yolları ortaya koyar. Viral salgın korkusu ve gerçek tehditler aynı zamanda gizli ve/veya hiperbolik endişeleri de görünür kılar (Schweitzer, 2018). Yani mesele, “hastalık, küreselleşme anlayışımızı etkiledi” veya “küreselleşme, hastalık anlayışımızı etkiledi” şeklinde özetlenebilecek kadar basit değildir. Nitekim korku ve kaygıya ilişkin anlatıların hükümet kuruluşları, gazeteciler ve Hollywood tarafından sürekli desteklendiğini biliriz. Çünkü korku kültürünün yerleşmesi ve yayılması çaba gerektirir. Zira belirli bir durumun sonucu olabileceği doğru olsa da korku, insanlara nasıl ve neden korkacaklarını öğreten ve kültürel senaryolarla şekillendirilen sosyal bir üründür. Örneğin 1950’lerde, salgın anlatıları bedensel istila ve bağışıklık sistemi başarısızlığına yer veriyordu. *Invasion of the Body Snatchers*’de (Don Siegel, 1956) duygusuz uzaylı kopyaları nüfusun yerini almıştı. Ancak 1990’lardan başlayarak salgın anlatısı bu metaforları gerçeğe dönüştürdü. Tehdit artık uzaylılardan, canavarlardan veya Bolşeviklerden yani dışarıdan değil, içeriden geliyordu. Bedensel hücrelere saldıran ölümcül mikropların önemli ölçüde büyütülmüş mikroskobik görüntüleri, bu yeni tür işgalin görselleştirmeleri haline geldi. Dış uzayın yerini iç boşluk aldı, vücut aynı anda kontrol edilemeyen bir isyancı ve savunmasız bir kurbanla dönüştü. 2011 yapımı *Contagion* filminin öznelere de bu kurbanlardan oluşuyordu.

Steven Soderbergh’in yönettiği ve Scott Z. Burns’ün yazdığı film, insanlar arasında yüksek bulaşıcılık oranına sahip bir virüsün yayılmasını konu edinir. Film devamında, bir pandemide ortaya çıkan anarşi ve yayılmayı durdurmak için halk sağlığı görevlilerinin hastalığı tanımlama, kontrol altına alma ve aşı geliştirme çabaları ile ilerler. Yapımcılar, Dr. Lipkin (Columbia Üniversitesi Mailman Sağlık Okulu’nda Enfeksiyon ve Bağışıklık Merkezi’nin direktörü) ve Dr. Brilliant gibi tıp uzmanlarıyla çalışmış; 1994’te *The Coming Plague* kitabını yazan ve çok sayıda salgın hakkında haber yapan Laurie Garrett de filmde danışman olarak görev almıştır. CNN için yazdığı bir makalede Garrett (2011) filmi, “kısmen fantezi, yarı gerçeklik ve tamamen mümkün” şeklinde tanımlamıştır. Yani *Contagion*’da salgın her ne kadar bilimsel argümanlar ışığında ele alınmış olsa da nihayetinde bir metafor olarak karşımıza çıkar. Garrett (2011) bu durumu şöyle özetler: “...diğer bilimsel danışmanlar Larry Brilliant ve Ian Lipkin ile filmi doğru yapmak için elimizden gelen her şeyi yaptık. Ama elbette bu bir belgesel değil ve tasvir edilen olaylar, şükür ki, gerçekleşmedi.”

Garrett’in bu açıklamasının üzerinden on yıl geçti. Bugün içinde bulunduğumuz dünyada (Covid-19) salgın bir metafor olmaktan çıktı ve gündelik hayatımızın tümünü kuşatan bir realiteye dönüştü. Bu çalışma, 2020 yılında başlayan ve aradan iki yıl geçmesine rağmen halen devam eden salgın koşullarını, *Contagion* filmi dolayısıyla düşünmeye çalışır. Filmin, Covid-19 salgını ile birlikte en çok izlenen film olması ve film anlatısının günümüz gerçekliğine temas eden yanlarının medyada sıkça konu edilmesi, bu seçimi amaçlı bir zemine oturtmaktadır. Yine de bu çalışmanın mevcut tartışmalara alternatif bir bakış açısı sunmayı deneyeceğini söyleyelim. Eş deyişle, her ne kadar *Contagion* üzerine üretilen akademik içeriklere eklenirse de bu çalışma, yazından farklı bir iddiayı temellendirmeye gayret edecek ve filmin anlatısına sızan etik tartışmanın kendisi için de söz konusu edilebileceğini iddia edecektir. Bunu yaparken de yapısökümcü yöntemin referanslarından yararlanacak, filmler ile toplumsal tarih arasındaki ilişkiyi şifrelenmiş bir ilişki olarak düşünerek film çözümlemelerini Ryan ve Kellner’ın Hollywood filmleri

üzerinden yürüttüğü yapısökümcü okumanın referanslarıyla bir deşifre etme faaliyeti biçiminde gerçekleşirecektir.

2. Yöntem

Yapısökümcü, metnin altında yatan gizli güdüleri veya varsayımları ortaya çıkarır. Bu gizli motifler sadece okurdan gizlenmez; yazarın kendisinden de gizlenir. Walker (1999), okur ve yazarların sormayı düşünmedikleri sorular sorarak bu gizli güdüleri ve varsayımları ortaya çıkarmanın bir yapısökümcünün işi olduğunu söyler. Filmin basılı metne kıyasla önemli farkı ise görsel olmasıdır. Film, basılı metni okumak ve görüntüleri kafada tek tek canlandırmak yerine, izleyicilere görecekleri ve duyacakları bir şey verir. Basılı metin ile film arasında nispeten benzer olan bir şey, filmin kendisinin de bir metin olmasıdır. Neticede sinematografi de bir yazı biçimidir (Brunette, 1986). Diyaloglarda, fon müziğinde, oyuncuların giydiği giysilerde, ürünlerde ve bir filmde kullanılan işaretler, seyirci tarafından bir metin gibi okunur. Metaforik düzlemde açığa çıkan bu dile, metonimik temsiller eşlik eder. Yapısöküm, bir filme her iki temsil düzleminde bakmayı gerektirir.

Bütün Hollywood filmleri özleri itibariyle ideolojiktir ifadesini eleştiren Ryan ve Kellner da altmışlı yılların sonlarından seksenlerin ortalarına kadar uzanan bir dönemde Hollywood sinemasının bu yönelime nasıl karşılık verdiğini ortaya koymak için “metafor” (eğretileme) ve “metonimi” (düzdeğişmece) terimlerine başvururlar. Söz konusu iki terimi, temsilin iki ana eksenini (idealize edici/maddeselleştirici) belirtmek için genel retoriksel stratejiler olarak ele alan yazarlara göre metafor, ideal bir anlama gönderme yaptığından ideolojiktir. Farkçı değil, benzetimseldir. İmgeyi bir anlamla özdeş kılar, onun arkasına iter. Evrenselciliği dolayısıyla özgül koşullardan (bağlamsal) bağımsızdır. Örneğin, kartal imgesi metaforik temsilde özgürlük gibi ideal bir anlamın taşıyıcısıdır. Buna karşın metonimik temsilde kartal, yatay düzlemde ele alınır. İdealize edilmez. Gerçekçi, somut ve materyalist yönelimi, anlamı sınırsız bir düzleme taşır. Kartal, bir parça olarak bütünle ilişkili düşünülür: Kuş yuvası, orman, soyu tükenmekte olan türler vb. Bu bakımdan yazarlara göre metafor geleneksel, metonimi ise dinamik ve belirlenimsizliği dolayısıyla gelecek yönelimlidir. Derrida'nın differance ve kararverilemezlik vurgusuna benzer şekilde, metonimik temsiller de çoğulcu ve kestirilemezdir. Farklılıkları olumlar; bağlama odaklanarak eşitleme paradigmasını yapıçözüme uğratar ve yıkarlar. İdeolojik metaforların altını oyan metonimik yaklaşım aynı zamanda tahakküm toplumunun istikrar ve kimliğini tehdit eden kayda değer güçlerin varlığının habercisidir (Ryan ve Kellner, 2010).

Demek ki yapısökümcü okumanın taktiği, metinlerin kendi egemen mantık sistemlerine ters düşüklerini, “başlarının derde girdikleri, takıldıkları ve kendileriyle çelişkiye düşmek zorunda kaldıkları semptomatik noktalara, yani anlamsal çıkmazlara dikkat çekerek göstermektir” (Eagleton, 2014). Bu çalışmada da *Contagion* filmi, yapısökümcü okumanın referanslarıyla analiz edilecek, filmdeki semptomatik noktalar ve anlamsal çıkmazlar görünür kılınmaya çalışılacaktır.

3. Bulgular

Contagion filminin son sahnesi, kurgusal MEV-1 virüsünün, Çin'deki palmiye ağacı ormanlarının tahribatından kaçan enfekte bir yarasanın düşürdüğü muz parçasını yiyen bir domuzdan kaynaklandığını ortaya koyar. Bu domuz daha sonra kesilir. Onları kesen ve ellerini yıkamayan şef ile el sıkışan Beth Emhoff (Gwyneth Paltrow), filmde tanımlanan ilk vaka olarak karşımıza çıkar.

Görsel 1: *Contagion* filminden kareler (MEV-1 virüsünün ilk yayılımı)

İlk on iki dakikada altı karakter ölür. Bunlardan biri, hiçbir hastalığı olmayan Beth'dir. Otopsi için kafatası kesildiğinde, doktorlar koruyucu teçhizat katmanlarından yayılan şaşkınlıkla içeri bakarlar. Biri sorar: "Birine söylemeli miyiz?" Ve diğeri cevaplar: "Herkes söyle."

Görsel 2: *Contagion* filminden kareler (Beth Emhoff)

Bugün bizi terörize eden yeni koronavirüsün kökeni, bilim adamları için hala bir muammadır. Yine de yarasalar, bazı epidemiyologlar tarafından koronavirüsün olası kaynağı olarak görülür (Zhou vd., 2020). Zoologlar, ekolojistler ve hastalık uzmanları ise doğal yaşam alanlarının yok edilmesiyle salgın arasında bağlantı kurar. Onlara göre yarasalar, yaşam alanlarının tahrip edilmesinden dolayı strese girmiş ve güçlü bağışıklık sistemlerine meydan okumuşlardır. Bu da genellikle savaşabilecekleri patojenlerle baş etmeyi zorlaştırmış; enfeksiyonlarda artışa ve bunların yayılmasına yol açmıştır (McIntosh, 2021). Mevcut koronavirüsün kökenine ilişkin bir teori de virüsün ilk görüldüğü yerin Çin'in Wuhan kentinde bir ıslak pazar olduğu yönündedir. Buralarda enfekte olabilen vahşi hayvanların yiyecek veya evcil hayvan olarak satılmasının zoonotik yayılmaya yol açtığı, nüfus yoğunluğu ve toplu taşıma ile salgının şiddetlendiği iddia edilmektedir (WHO, 2020). Filmle günümüz gerçekliği arasındaki bu karşılaşma, ilk elden seyircisinin güvenini yakalar.

Görsel 2: *Contagion* filminden kareler

Filmde enfekte olan insanlar ateş, aşırı terleme, baş ağrıları, boğaz ağrısı, öksürük ve baş dönmesi yaşarlar; ağızlarından köpük çıkararak ölürler. Belirtiler Covid-19 ile benzerdir ancak günümüzde koronavirüse yakalanan insanlarda nöbet geçirerek/ağızlarından köpük gelerek gerçekleşen ölüm yoktur. Covid-19'un semptomları öncelikle öksürük, nefes alma zorluğu ve ateştir. Covid-19'un acil uyarı işaretleri arasında göğüste sürekli ağrı veya basınç, mavimsi dudaklar veya yüz, ani zihinsel karışıklık, yorgunluk veya uyanamama bulunur. Covid-19'un daha az yaygın semptomları arasında grip ve soğuk algınlığı sırasında görülen semptomlar vardır: Baş ağrısı, sindirim sorunları, vücut ağrıları, yorgunluk, burun akıntısı, boğaz ağrısı ve hapşırma. Koku alma duyusu ve tat eksikliği de Covid-19'u işaretleyen semptomlardandır (Meyerowitz, 2021; Fontana vd., 2021; Chagla, 2020; To vd., 2020; Wölfel vd., 2020). Covid-19 gibi, filmin MEV-1'i de hapşırık, öksürük veya diğer salgılardan çıkan tükürük damlacıklarıyla taşınan bir solunum hastalığıdır. Bu damlacıklar enfekte olmayan bir kişinin gözlerine, burnuna veya ağızına ulaştığında doğrudan insanlar arasında yayılır. Filmin virüsü aynı zamanda enfeksiyonlarla kontamine olmuş yüzeyler tarafından da bulaşır. MEV-1'in yayılması, ortalama bir insanın günde birkaç kez yüzüne dokunmasıyla daha da şiddetlenirken, arada kapı kollarına, asansör düğmelerine, metro direklerine ve birbirlerine dokunurlar. Dünya Sağlık Örgütü'ne (2020) göre kanıtlar, yeni koronavirüsün aynı mekanizmalarla bulaştığını gösterir. Bir bakıma *Contagion* ellerin yıkanması, sosyal mesafenin uygulanması ve sağlık uzmanlarının tavsiyelerine uyulmasıyla salgının kontrol edilebileceğine ilişkin çağrışımları yıllar öncesinden yapmış görünmektedir.

Diğer yandan filmde Beth'in eşi olan Mitch Emhoff'un (Matt Damon) virüse karşı bağışık olduğunu öğreniriz. Bugün, yeni koronavirüse yakalanmaya karşı biyolojik olarak bağışıklığı olan insanlara dair kesinleşmiş kanıtlar yoktur. Ancak iyileştikten sonra yeni koronavirüse karşı bağışıklık kazanılabilir mi? Vakalar Covid-19 geçirmiş bir kişinin tekrar virüse yakalanabileceğini göstermektedir. Aşılama başlamışsa da bilim insanları bu konuda da net bir şey söyleyememektedir.

Filmin anlatısını kuran bir diğer ayrıntı, blog yazarı Alan Krumwiede (Jude Law)'ın, alternatif tedavi yöntemleriyle hayatta kaldığı iddiasıdır. Krumwiede kısa sürede on iki milyondan fazla takipçi ve birkaç milyon dolar kazanır. Karakter aracılığıyla film, haber medyasına, hükümete ve sağlık görevlilerine olan güvensizliğin, paralel bir korku ve panik salgınına yol açabileceğine işaret eder. Açıkçası, tarih boyunca insanlar korku kültüründen beslenerek her türlü sorun için sahte çareler aramış ve satmışlardır. Ancak *Contagion* bize, internette yer alan bilgilerin, bulaşıcı bir virüsü taklit edecek şekilde yayılma potansiyeli olduğunu hatırlatır.

Görsel 3: *Contagion* filminden kareler (Alan Krumwiede)

Son olarak filmde, CDC araştırma bilimcisi Dr. Ally Hextall (Jennifer Ehle) tarafından, testler, klinik deneyler, üretim ve dağıtımdan sonra bir aşının dağıtılmasının aylar, belki yıllar sürebileceği vurgulanır. Ancak Hextall, son deneysel aşı ile süreci hızlandırır ve sadece birkaç ay içinde insan kullanımı için aşı dozları sağlar. Gerçekte, bulaşıcı hastalık uzmanları, tipik aşının geliştirilmesinin sekiz ila on yıl sürdüğünü söylemektedir. İçinde bulunduğumuz Covid-19 çağında da filme paralel aşı çalışmalarının aynı yıl tamamlandığını ve kullanıma başlandığını düşündüğümüzde, realiteye paralel bir anlatı ile karşı karşıya olduğumuzu söylemek mümkündür.

Bir bütün olarak değerlendirildiğinde *Contagion*, şu temaları görünür kılar: Çinli köylüler aşı çığlıkları atar; internet kullanıcıları yanlış iddialara yönelir; medyanın salgına ilişkin yayınlarıyla tüm dünya evrensel olarak korku ve paniğe kapılır; polis, itfaiye, halk sağlığı ve siyasi liderlerinin virüse kurban gitmesiyle de korku küresel olarak yayılır. İzleyicilerin gördüğü şey, hükümetlerin, halk sağlığı liderlerinin, bilim adamlarının, ilaç şirketlerinin, toplulukların, kolluk kuvvetlerinin ve uluslararası kurumların muhtemel salgınlara nasıl tepki verdiğine ilişkin verilerin bir yorumu gibi görünür. Diğer bir deyişle filmdeki varsayımlar, 1998’de Malezya’da ortaya çıkan Nipah virüsü, 2003’teki Çin SARS salgını, 2009’daki H1N1 domuz gribi ve 1995’te Kikwit’de ortaya çıkan Ebola salgınının izdüşümlerini takip eder. Doktorların, hemşirelerin, laboratuvar teknisyenlerinin, bilim adamlarının ve diğer halk sağlığı çalışanlarının işgücünün zayıf olması durumunda teknolojinin işe yaramayacağına ilişkin öngörünün hâkim olduğu anlatı, seyircisini birtakım soruları sorma yetkesi kazandırır: Bir salgın meydana geldiğinde, onu tespit etmekten, tehdidi değerlendirmekten ve yanıt vermektan hangi kurum sorumludur? Dünya Sağlık Örgütü finansmanı azalır ve personel sayısı azalır, hangi kuruluş küresel tepkileri yönetmek ve tedavilere ve aşılar eşit erişim için çabalamakla ilgilenecektir? Sahte haberler interneti doldurduğunda, sağlık liderleri aldatmalara, komplo teorilerine ve vurgunculuğa nasıl karşı koyacaktır? İlaç şirketleri kar-zarar endişeleri arasında salgın gerekliliklerini bir kenara ittiğinde, milyarlarca doz ilaç ve aşının hızlı ve güvenli bir şekilde tedarik edilmesi için hükümetler ne yapacaktır?

Şimdiye değin, okuduğumuz düşüncenin (*Contagion*) protokollerine, onun içinde işleyen yasalara, kavramlara, stratejilere sadık kaldık ve bunları tekrar ettik. Film bize ne söylüyor, anlamaya çalıştık. Bundan sonra yapacağımız şey, ihlal. Kapatılan imkânlara, kenarda, kıyıda kalan ve terminolojik olarak kullanılmayanlara odaklanmak. Dahası, film metnindeki tutarsızlıkları açığa çıkarmak. İlerleyen satırlar, *Contagion*’un yapısını sökmeye ve film dolayısıyla virüsün nasıl bir metaya dönüştürüldüğüne açıklık getiren satırlara yer verecektir.

4. Tartışma: *Contagion* Filminin Yapısökümü

Contagion, vatandaşların, bilim adamlarının, sağlık personelinin, ilaç şirketlerinin, araştırmacıların, CDC gibi devlet kurumlarının ve uluslararası kuruluşların bir pandemi karşısında etik sorumluluklarına uyanma

çağrısı olarak gösterime girmiştir (Garrett, 2011). 2000 yılında El Kaide'nin Amerika Birleşik Devletleri'ne saldırması fikrine inanan birçok kişinin, 2004'te İkiz Kuleler'in çökme anına tanık olması gibi, *Contagion* da 2011 yılında yüksek sonuçları olan düşük olasılıklı bir hikâyeye olmaktan çıkmıştır.

Bu noktada “hayat mı sinemayı taklit eder sinema mı hayatı” sorusunu akıllara getirmek mümkündür. Bilinir ki *Titanic*'in önce romanı yazılmış; yirmi yıl sonra facia gerçekleşmiştir. Bu durumda hayatın sanatı taklit ettiğini söyleyebiliriz. Ancak olası bir pandemi riskine karşı Almanya'nın dokuz yıl önce bir rapor hazırladığını ve üç yıl önce Türkiye'de Cumhurbaşkanlığı'nın salgın üzerine araştırma yaptığını da biliriz. Bu durumda da sanat hayatı taklit ediyor olmalı. Oysa ki “sinema hayattır ve hayat da sinemadır, ikisi de birbirinin hakikatini anlatır” (Diken ve Laustsen, 2011: 18). Dolayısıyla sinemasal anlatıları, kültürel evrenimizde önceden yer eden ama henüz gerçekleşmemiş hikâyeler olarak düşünerek *Contagion*'u tartışmaya başlayabiliriz.

Covid-19 çağında yaşıyoruz. Bir virüs saldırısı içindeyiz. Küreselleşmeyi ve küresel tehditleri konuşuyoruz. Film de bunlara değiniyor: İlaç şirketleri aşığı çok pahalı fiyatlara satacak, belli bölgelere öncelik verilecek; filmin öngörüsü bu. Bakıldığında *Contagion*, riskin tüm gezegen tarafından paylaşıldığı ancak faydaların ayrıcalıklı, genellikle zengin nüfuslara kaldığı bir çağda küreselleşmeden bahsetmektedir. Filme göre bu küresel risk, virüslerin artık dünyanın her bölgesine hızla girebileceği anlamına gelir. Hayat kurtarmak için gerekli koruyucu donanım, tedaviler ve aşılar, öncelikle Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Batı Avrupa, Japonya ve diğer ülkelerde yaşayan şanslı vatandaşlar için mevcuttur. Film, 21. yüzyılda hastalık tehditlerinin küresel tehditler olduğunu göstermesi ancak dünyanın gerçekten eşit bir tepkiye izin verecek uygun bir yönetimsellik ve ticaret sisteminden yoksun olduğuna işaret etmesi bakımından önemlidir.

Beri yandan filmin söylemine göre, eşitlik olmazsa salgın savaşlar başarısız olacaktır. Virüsler, gezegenin korunmasız popülasyonlarından geçerek, yeniden dolaşıma girecek ve belki de aşıları işe yaramaz hale getiren mutasyonlar yaşanacaktır. Örneğin, Los Angeles'ta yeni bir viral tehdiye karşı etkili bir aşı alacak kadar şanslı bir adam, bir yıl sonra fakir ülkelerdeki aşılanmamış popülasyonlar arasında dolaşan bu mikrobun mutasyona uğramış bir versiyonuna yeniden maruz kalabilecektir. Bunu, 1918'de Avrupa'ya ılımlı bir biçimde yayılan, aylar hatta yıllar sonra korkunç virülsıyla geri dönen ve 50 milyondan fazla insanı öldüren grip vakasında gördük. Bu bakıma filmde, virüsün ticarileştirilmesine yönelik kaygının görünür kılındığını söyleyebiliriz. Ancak bu, *Contagion*'ın da virüs olgusunu alarak ticarileştirip/metalaştırıp bize sunduğu ve eleştirdiği şeyden beslendiği gerçeğini değiştirmemektedir. Sonuçta film tüm dünyaya satılan ticari bir maldır. Ve bu mal, virüs korkusu üzerinden satışa sunulmuştur. O zaman şu soruları sormak akıllıca görünmektedir:

Bilim dünyasının (aşı konusunda) buna nasıl yaklaşacağı etik bir mesele ise aynı şey sinema dünyası içinde söz konusu edilemez mi? Küresel bir pandemide bize ne olacak sorusu kadar tüm bunlar bittikten sonra hayatımıza nasıl devam edeceğiz sorusu da önemli değil mi? Yarın pandemi bittiğinde ne yapacağız? Hayatımız daha mı güzel daha mı kötü olacak? Tercih edilen yalnızlık ile zorunlu yalnızlık arasında nasıl bir fark var? Virüs bugünümüzü ve yarınımızı nasıl etkiliyor? Sanat böyle dönemlerde ne yapar? Evlerine kapanan, evsiz olan, evde kalamayanlar. Nerede onlar? İşsiz kalanlar, mülteciler, Afrikadakiler, Suriyedekiler, vb. damgalananalar, yoklar. Doktorlar, çöpçüler vs. işlerine devam etmek zorunda olanlar. İşsiz kalan, sağlık erişimine erişemeyenler. Görüyor muyuz filmde? Hayır. Gördüğümüz şey ne? Kahraman bir grup insan. El sıkışma. Mutlu son. Yani filmin başındaki görme biçimleriyle filmin sonundaki görme biçimleri arasında bir fark yok. Ama biz bir şeyin içine girdik ve yaşadık. Ordan çıktık ve atlattık; bir şeyler olmalı! Bu bakıma *Contagion*'ı virüsü ticarileştirip meta haline getirmiş, kendi konusu, nesnesi üzerine düşünmemiş ve seyircisine yalan söylemiş bir film olarak değerlendirmek mümkündür.

Nitekim film üzerine yapılan izleyici yorumlarına bakıldığında da düşünce üretemeyen filmin seyircisini de düşünmeye sevk etmediği anlaşılır. Film sadece rahatlatmaktadır. Kelly'in *People have found a way to cope with pandemic fears: Watching 'Contagion' (2020)* başlıklı yazısında yer verdiği “seyirci deneyimleri”, bunu açıkça gözler önüne serer. Yazıda, 29 yaşındaki Sam Scarcello, filmin, özellikle

insanların her gün yüzlerine kaç kez dokunduğundan bahsettiği kısımla ilgilenir ve bu noktada filmin farkındalık yarattığının altını çizer. Filmde bir tür mazoşizme tanık olduğunu söyleyen 36 yaşındaki oyun yazarı LiBretto ise işlerin ne kadar kötüye gidebileceğine dair bir fikir edinmek ve aynı zamanda insanların felaket karşısında direnişini görmek açısından filmi yararlı bulduğunu söyler. “Film mutlu bir son vaat ediyor ancak oraya varmak uzun zaman alıyor. Dünya o aşırı bulma yolculuğunda adeta cehennemden geçiyor” diyen LiBretto için filmdeki hastalık, Covid-19’den çok daha kötüdür ve bu da onun kendini daha iyi hissetmesini sağlar. Akıl sağlığı araştırmacısı ve klinik psikolog olan Gordon Asmundson ise sağlık kaygısına veya tehditleri abartmaya eğilimli olanların, filmle birlikte kaygı düzeylerinin artabileceğini söyler ve bu tepkileri şöyle sıralar: Gereksiz izolasyon, Covid-19 ile ilgili bedensel değişikliklere karşı aşırı tetikte olma ve panik alışverişi. Asmundson’a göre bu tür eylemlere yatkın olmayan insanlar bile filmle birlikte aşırı duygusallıklarını kontrol altında tutmak isteyebilir. Ek olarak belki de filmin en güzel yanlarından biri, yükselen duyguları deneyimlememize izin vermesidir. Decker’ın da dediği gibi, “...filmlerde korkabiliriz, gerilebiliriz ancak bunun üzerinde kontrolümüz var. İstedığımız zaman duraklatabiliriz, ileri sarabiliriz. Ve bence bu çok rahatlatıcı.”

Unutulmamalı ki, kurgusal anlatılar gerçek hayatta her zaman bulunmayan bir şey sunarlar: Mutlu son. Ve bu mutlu sonu vadedenler Beyaz Amerikalılar olur. *Contagion*’ın da yaptığı özetle budur.

5. Sonuç ve Öneriler

Riski temelde yanlış anlamasaydık, muhtemelen izlemeyecektik.
Marc Siegel, *False Alarm*

İnsanlık açısından kaygılıyız. Ancak tüm dünyada ortak bir duyguyu yaşıyoruz. Bazılarımız belki aldırış etmiyoruz ama neticede hepimiz aynı yüzle dolaşıyoruz. Virüsün hepimize eşit davrandığını biliyoruz ancak hayatın aynı şekilde bize eşit davranmadığından da eminiz. Koronavirüsle mücadele için 35 milyon dolar bağış yapan Lady Gaga’nın (2021) attığı bir tweette paylaştığı gibi, “Hepimiz aynı gemideyiz ifadesi sahtekarca. Evet, birliktelik duygusu çok hoş. Ama şu an eziyet gören, çocuğu olan, işini kaybetmiş bir kadının verdiği mücadele ile benimki aynı değil.” Bu açıdan belki de yapmamız gereken şey, virüsün hayatlarımızı işgal etmesine izin vermek. Yani bizim dışımızdaki insanların bizim hayatımızı nasıl işgal edeceğine, nasıl rahatsız edeceklerine odaklanacak filmler yapmak. Herkesi eşitleyen ama sonuçlarını herkesin eşit yaşamadığı ve rutinimizi bozan bu durumu düşünmeye başlamak. Düşünmeye başlamak iyidir. Sinema da düşünmeli. Madunlar adına konuşmak değil, madunların bizim hayatımızı işgal etmelerine izin vermeli. Bu anlamda sinemanın biricik görevi rahatsız etmek olmalı.

Kaynakça

- Brunette, P. (2015). Toward a Deconstructive Theory of Film. *Studies in The Literacy Imagination*, 19(1), 55-71. [Original print: 1986].
- Chagla, Z., Hota, S., Khan, S., & Mertz, D. (2020). Airborne Transmission of COVID-19. *Clin Infect Dis*, No: ciaa1118.
- Diken, B., ve Laustsen, C. B. (2011). *Filmlerle Sosyoloji*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Eagleton, T. (2014). *Edebiyat Kuramı*. Tuncay B (çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Fontana, L.M., Villamagna, A.H., Sikka, M.K., McGregor, J.C. (2021). Understanding Viral Shedding of Severe Acute Respiratory Coronavirus Virus 2 (SARS-CoV-2): Review of Current Literature. *Infect Control Hosp Epidemiol*, 42(6), 659-668.
- Gaga, L. (2021). Twitter/13.02.2021. Erişim: [11.12.2021].

- Garrett, L. (2011). “Contagion” is part reality, part fantasy, totally possible. September 14, CNN. <https://edition.cnn.com/2011/09/13/opinion/garrett-Contagion-virus/index.html> [02. 12. 2021].
- Kelly, H. (2020). People Have Found a Way to Cope with Pandemic Fears: Watching ‘Contagion’. <https://www.washingtonpost.com/technology/2020/03/06/Contagion-streaming/> [02.01.2021].
- McIntosh, K. (2021). Covid-19: Epidemiology, Virology, and Prevention. <https://www.uptodate.com/contents/covid-19-epidemiology-virology-and-prevention> [06.12.2021].
- Meyerowitz, E.A., Richterman, A., Gandhi, R.T., & Sax, P.E. (2021). Transmission of SARS-CoV-2: A Review of Viral, Host, and Environmental Factors. *Ann Intern Med*, 174(1), 69-79.
- Ryan, M., ve Kellner, D. (2010). *Politik Kamera-Çağdaş Hollywood Sinemasının İdeolojisi ve Politikası*. Elif Ö (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Schweitzer, D. (2018). Outbreak Narratives in Contemporary American Film and Television. *Thesis PhD*, University of California, Los Angeles.
- Siegel, D. [Director], Wanger. W, [Productor]. (1956). *Invasion of the Body Snatche*. [Film]. ABD: Walter Wanger Productions.
- Siegel, M. (2008). *False Alarm/The Truth about the Epidemic of Fear*. Dreamscape Media: LLC.
- Soderbergh, S. [Director], Shamberg, M., Sher, S., & Jacobs, G, [Producers] (2011). [Film]. ABD: *Contagion*. Warner Bros. Pictures.
- To, K.K., Tsang, O.T., Leung, W.S., et al. (2020). Temporal Profiles of Viral Load in Posterior Oropharyngeal Saliva Samples and Serum Antibody Responses during Infection by SARS-CoV-2: An Observational Cohort Study. *Lancet Infect Dis.*, 20, 565-574.
- Walker, C. (1999). Derrida & Deconstruction. *Journal of Religion & Psychical Research*, 22(1), 22-25.
- World Health Organization (2020). Novel coronavirus situation report-2. January 22, 2020. <https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situationreports/20200122-sitrep-2-2019-ncov.pdf>.
- Wölfel, R., Corman, V.M., Guggemos, W., et al. (2020). Virological Assessment of Hospitalized Patients with COVID-2019. *Nature*, 581, 465-469.
- Zhou, P., Yang, XL., Wang, X.G., et al. (2020). A Pneumonia Outbreak Associated with a New Coronavirus of Probable Bat Origin. *Nature*, 579, 270-273.